

Uchwała z dnia 27 lutego 2008 r., III CZP 149/07

Sędzia SN Jacek Gudowski (przewodniczący)

Sędzia SN Jan Górowski (sprawozdawca)

Sędzia SA Michał Kłós

Sąd Najwyższy w sprawie z wniosku Krzysztofa P. przy uczestnictwie Pawła R., Ewy R.– P., Janusza P. i Elżbiety P. o nadzór nad zarządem sądowym nieruchomości, po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 27 lutego 2008 r. zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Okręgowy w Krakowie postanowieniem z dnia 17 września 2007 r.:

"1. Czy na postanowienie Sądu wydane na podstawie art. 931 § 2 k.p.c. odwołujące dotychczasowego zarządcę nieruchomości z funkcji i powołujące w to miejsce inny podmiot przysługuje apelacja?

2. jeżeli tak, to czy dopuszczalność tego środka zaskarżenia uzależniona jest od tego, przez kogo środek ten został złożony: czy przez współwłaściciela nieruchomości, czy też dotychczasowego zarządcę będącego osobą trzecią?"
podjął uchwałę:

Od postanowienia odwołującego i ustanawiającego innego zarządcę nieruchomości przysługuje apelacja;

odmówił podjęcia uchwały w pozostałej części.

Uzasadnienie

Rozstrzygane zagadnienia prawne przedstawione zostały przez Sąd Okręgowy rozpoznający zażalenie na postanowienie Sądu pierwszej instancji oddalające wniosek o sporządzenie uzasadnienia postanowienia odwołującego dotychczasowego zarządcę nieruchomości wspólnej i powołującego nowego zarządcę. Sąd Rejonowy wyraził pogląd, że po uchyleniu art. 932 k.p.c. ustawą z dnia 2 lipca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, która weszła w życie dnia 5 lutego 2005 r. (Dz.U. Nr 172,

poz. 1804) na postanowienie to nie przysługuje środek odwoławczy, a zatem – stosownie do art. 357 § 1 w związku z art. 13 § 2 oraz art. 616 k.p.c. – nie ma obowiązku sporządzenia uzasadnienia tego orzeczenia. Sąd Okręgowy zauważył natomiast, że w poprzednim stanie prawnym w literaturze i judykaturze przyjmowano, iż postanowienie o zmianie zarządcy nieruchomości wspólnej jest postanowieniem co do istoty sprawy i gdyby nie szczególna regulacja, przysługiwałaby od niego apelacja.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Pierwsze z przedstawionych zagadnień prawnych stanowi wycinek złożonej problematyki zaskarżalności postanowień wydawanych w postępowaniu nieprocesowym. Zgodnie z art. 34 § 1 dekretu z dnia 18 lipca 1945 r. – kodeks postępowania niespornego (Dz.U. Nr 27, poz. 1169 – dalej: „k.p.n.”), na wydane w postępowaniu nieprocesowym postanowienie kończące postępowanie przysługiwało zażalenie, natomiast na postanowienie przedstanowcze ten środek odwoławczy przysługiwał jedynie w wypadkach przewidzianych w ustawie. Wtedy wśród przepisów odnoszących się do postępowań z zakresu prawa rzeczowego nie było wprowadzone unormowanie dotyczące zaskarżalności postanowienia w przedmiocie odwołania zarządcy, jednak przyjmowano, że było to postanowienie kończące postępowanie.

Zmianę w zakresie zaskarżalności postanowień w trybie nieprocesowym wprowadziła ustawa z dnia 20 lipca 1950 r. o zmianie postępowania w sprawach cywilnych (Dz.U. Nr 38, poz. 549 ze zm. – dalej: „ustawa”), która zerwała z podziałem postanowień na stanowcze i przedstanowcze i zamiast regulacji przewidującej jeden środek prawny wprowadziła dwa: rewizję przysługującą na postanowienia kończące postępowanie lub jego samodzielną część, chyba że przepis szczególny stanowił inaczej lub przewidywał inny środek, oraz zażalenie przysługujące tylko w wypadkach wyraźnie przewidzianych. Na podstawie art. 34 § 1 k.p.n. w brzmieniu nadanym ustawą rewizja nie przysługiwała na postanowienie, choćby kończyło ono postępowanie bądź jego samodzielną część, gdy przepis szczególny wyłączał jego zaskarżalność lub przewidywał na nie zażalenie. Przyjmowano, że w postępowaniu dotyczącym zarządu rzeczą wspólną rewizja przysługiwała od postanowień o wyznaczeniu zarządcy i jego odwołaniu, co do uznania sprawozdań rachunkowych oraz dotyczących zezwolenia na podejmowanie czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu. Na podstawie natomiast

wyraźnego przepisu, tj. art. 12 § 2 dekretu z dnia 8 listopada 1946 r. o postępowaniu niespornym z zakresu prawa rzeczowego (Dz.U. Nr 63, poz. 346) w brzmieniu nadanym ustawą, zażalenie przysługiwało na postanowienie o przyznaniu zarządcy wynagrodzenia i o zwrocie wydatków.

Kodeks postępowania cywilnego wprowadził podział postanowień wydawanych w postępowaniu nieprocesowym na orzekające co do istoty sprawy i inne postanowienia. Na podstawie art. 518 k.p.c. w pierwotnym brzmieniu, od postanowień co do istoty sprawy przysługiwała rewizja, a wyjątkowo – w wypadkach wskazanych w ustawie – zażalenie. Ustawa z dnia 1 marca 1996 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, rozporządzeń Prezydenta Rzeczypospolitej – prawo upadłościowe i prawo o postępowaniu układowym, kodeksu postępowania administracyjnego, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 43, poz. 189 ze zm.) w miejsce rewizji wprowadziła apelację.

Obecnie w trybie nieprocesowym regułą jest, że na postanowienie co do istoty sprawy przysługuje apelacja i to bez względu na to, czy rozstrzyga ono o całości postępowania, czy też o jego części (art. 518 k.p.c.).

Przepisy szczególne mogą ustanawiać wyjątki od zasady zaskarżalności apelacją postanowień orzekających co do istoty sprawy, wprowadzając w jej miejsce zażalenie (np. art. 551 § 1, art. 586¹, art. 612 § 2 lub art. 648 § 2 k.p.c.; por. uzasadnienie uchwał Sądu Najwyższego z dnia 23 września 1999 r., III CZP 25/99, OSNC 2000, nr 3, poz. 45; z dnia 31 stycznia 2001 r., III CZP 51/00, OSNC 2001, nr 6, poz. 81, i z dnia 21 listopada 2006 r., III CZP 49/06, OSNC 2007, nr 7-8, poz. 98).

Zażalenie przysługuje w wypadkach wskazanych w ustawie, przy czym chodzi nie tylko o przepisy przewidujące ten środek odwoławczy należące do księgi drugiej kodeksu postępowania cywilnego, ale również w art. 394 § 1 k.p.c.

Przedstawione zasady dotyczą także zaskarżalności orzeczeń w postępowaniu dotyczącym zarządu związanego ze współwłasnością i użytkowaniem. Od wydanego w tym postępowaniu postanowienia orzekającego co do istoty sprawy na podstawie art. 518 zdanie pierwsze k.p.c. przysługuje apelacja. W drodze wyjątku zażalenie na takie postanowienie przysługuje na podstawie art. 612 § 2 k.p.c. na postanowienie w przedmiocie pozbawienia współwłaściciela lub użytkownika używania rzeczy (por. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia

31 stycznia 2001 r., III CZP 51/00). Na podstawie poprzednio obowiązującego art. 932 w związku z art. 931 § 2 i art. 615 k.p.c. przysługiwało także na postanowienie o zmianie zarządcy (por. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 23 września 1999 r., III CZP 25/99, OSNC 2000, nr 3, poz. 45), a na podstawie obowiązującego do dnia 5 lutego 2005 r. przepisu art. 939 § 3 w związku z art. 615 k.p.c. na postanowienie w przedmiocie przyznania zarządcy wynagrodzenia oraz zwrotu wydatków (por. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2001 r., III CZP 51/00). Kierowano się przy tym założeniem, że art. 615 k.p.c., odsyłający – w zakresie nieuregulowanym w art. 611-614 k.p.c. – do odpowiedniego stosowania przepisów o zarządzie w toku egzekucji z nieruchomości obejmuje także określenie rodzaju środka zaskarżenia. W rezultacie przyjmowano, że skoro w sytuacji, w której w sprawach dotyczących wyznaczenia zarządcy oraz sprawowania zarządu odpowiednio stosowano na podstawie art. 615 k.p.c. przepisy o zarządzie w toku egzekucji z nieruchomości przewidujące zażalenie na postanowienia sądu o charakterze merytorycznym, to ten właśnie środek odwoławczy – w drodze wyjątku od zasady określonej w art. 518 k.p.c. – jest środkiem właściwym. Jeżeli natomiast przepisy o egzekucji z nieruchomości, do których odsyła art. 615 k.p.c., nie przewidywały zażalenia na postanowienie co do istoty sprawy, uznawano, że uczestnikom przysługuje – na zasadach ogólnych określonych w art. 518 zdanie pierwsze k.p.c. – apelacja. Jako przykład wskazywano postanowienie co do udzielenia zezwolenia zarządcy na czynności przekraczające zakres zwykłego zarządu i na wydzierżawienie nieruchomości (art. 935 § 3 i art. 936 w związku z art. 615 k.p.c.) lub postanowienie co do zatwierdzenia lub odmowy zatwierdzenia sprawozdania zarządcy (art. 937 § 2 w związku z art. 615 k.p.c.).

W świetle tych uwag nie może budzić wątpliwości, że postanowienie w przedmiocie zmiany zarządcy nieruchomości jest postanowieniem co do istoty sprawy, gdyż zawiera merytoryczne rozstrzygnięcie o żądaniu (por. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 22 września 1999 r., III CZP 25/99, OSNC 2000, nr 3, poz. 45, i postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 marca 1970 r., II CR 159/70, OSNCP 1970, nr 11, poz. 209). Uchylenie art. 932 k.p.c. nie oznaczało wyłączenia zaskarżalności tego orzeczenia co do istoty sprawy, lecz stanowiło powrót do reguły ogólnej wynikającej z art. 518 k.p.c. Wniosek ten jest trafny także dlatego, że w okresie obowiązywania art. 932 k.p.c. przyjmowano jednolicie, iż od

postanowienia co do istoty sprawy dotyczącego zarządu nieruchomością wspólną, wydawanego na podstawie odpowiednio stosowanych przepisów regulujących zarząd w toku egzekucji z nieruchomości, dopuszczalna była apelacja.

Dokonanej wykładni nie podważa fakt, że ustawodawca w art. 612 § 2 k.p.c. przewidział zażalenie na postanowienie sądu pierwszej instancji w przedmiocie pozbawienia współwłaściciela lub użytkownika używania rzeczy, regulacja ta ma bowiem charakter szczególny względem zawartej w art. 518 zdanie pierwsze k.p.c.; taki charakter w stosunku do tego ogólnego unormowania miały poprzednio obowiązujące art. 932 i art. 939 § 3 w związku z art. 615 k.p.c. Zachowanie jednego z unormowań szczególnych nie może rzutować na skutki uchylenia innych tego rodzaju uregulowań.

W świetle tych uwag uzasadnione jest stanowisko, że na postanowienie sądu pierwszej instancji w przedmiocie zmiany zarządcy nieruchomości wspólnej (art. 931 § 2 w związku z art. 615 k.p.c.), po uchyleniu art. 932 k.p.c., przysługuje apelacja (art. 518 zdanie pierwsze k.p.c.). Z tych względów podjęto uchwałę, jak na wstępie (art. 390 § 1 k.p.c.).

Istotą drugiego zagadnienia jest odpowiedź na pytanie, czy legitymowany do wniesienia apelacji na przedmiotowe postanowienie jest także odwołany zarządca, chociażby nie był współwłaścicielem nieruchomości. Sąd Okręgowy przeoczył jednak, że w sprawie tym zarządcą jest jeden ze współwłaścicieli nieruchomości. Instytucja przedstawienia zagadnień prawnych stanowi wyjątek od zasady samodzielnego rozstrzygnięcia sprawy przez właściwy sąd, dlatego artykuł 390 k.p.c. powinien być wykładany ściśle. W taki też sposób należy interpretować ograniczenie wymagające istnienia związku pomiędzy przedstawionym zagadnieniem prawnym a rozstrzygnięciem środka odwoławczego (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 lutego 2007 r., III CZP 163/06, nie publ.)

Skoro rozstrzygnięcie drugiego zagadnienia jest zbędne dla rozstrzygnięcia środka odwoławczego, to w tej części należało odmówić podjęcia uchwały (art. 61 ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym, Dz.U. Nr 240, poz. 2052 ze zm.).